

Vörös István ES-beli tárcájának kritikája

Avagy művészet és teremtés

Ismét **Vörös István** cikke¹ készített írásra. Első indítatásként azért, mert nem értek egyet a cikk lehangoló, és alapjaiban igazságtalan indító gondolatával:

„Közismert, hogy a magyar költő tágít, bővít, hozzátesz (vagyis költ), egyenesen hazudik, amit még Arany János is hitelesít („Költő hazudj, de rajt’ ne fogjanak!”), a német viszont tömörít. A költészetre igaz dolgokat gyakran hajlamosak vagyunk az irodalom alapvető jellemzéseként is felfogni. A magyar költő (író) hazudhat, a német pedig sűrít, összefoglal. És még mi akarjuk, hogy a költőink világviszonylatban is elismertek legyenek?”

Amint tovább olvastam az írást, egyre több példait találtam a verbalitás csapdájának, hogy miképp lehet téves következtetésre jutni pontatlan szóhasználatból, vagy hibás feltételezésből. Nézzük hát, miképp látom én a művészet és a teremtés viszonyát.

Egy mű és az igazság viszonyával kapcsolatban nekem nem **Arany János**, hanem **József Attila** verse jut eszembe, és vele értek egyet:

*„Te jól tudod, a költő sose lódit:
az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.”²*

„A művészet semmiképp sem tükrözés”, ahogy **Vörös** is megállapítja, de véleményem szerint minden mű elmond, bemutat a világról valamit, ami ott és akkor, a téridőnek és az alkotó emlékeinek senki más által nem birtokolható szemszögéből érzékelhető, és ami véglegesen megismételhetetlen, mégis magában hordoz valamit az örök igazságból.

Vörös István a művészet tömörítő jellegét hangsúlyozza. Hogy tömörítés lenne a művészet, én nem hiszem. A tömörítés szó használata ma már elsősorban a számítástechnikai adatkezeléshez tapad, és jelentésében egy olyan eljárást takar, ami után a tömörítetlen tartalom visszaállítható. Ilyen értelemben nyilván nem beszélhetünk tömörítésről a művészet kapcsán. A művészet sokkal inkább a lényeges vonások kiemelésével tud valami fontosat közvetíteni. Hajdanán nagyon szerettem rajzolni, festeni, és annak idején sokat töprengtem azon, hogy mi az, amit ki kell hagyni a látványból a képen, és melyek azok a vonalak és színek, amelyek feltétlenül szükségesek az élmény közvetítéséhez. Ha az emlékezetem nem csal, akkor **Spiró György** mondta valahol, hogy a jó író kevésbé az írásbeli tehetsége, sokkal inkább a törlési hajlandósága teszi. Tehát nemcsak az lényeges, hogy mi szerepeljen egy műben, de az is, hogy mi nem. Ezért értek egyet például **Babitscsal**³ is – **Vas István**nal szemben – amikor még a ritmust is megtörve, de kihúzatott egy szót **Radnóti** verséből a mondandó kedvéért.

¹ Élet és Irodalom, FEUILLETON - LXV. évfolyam, 50. szám, 2021. december 17.;

<https://www.es.hu/cikk/2021-12-17/voros-istvan/arany-janos-unokai-avagy-a-lirafordulat.html>

² **József Attila**, *Thomas Mann* üdvözlése

³ „Babits kihúzat Radnóti verséből (A meredek út egy példányára) egy szót, mivel az így jellemezte eredetileg a költőt: mert maga még sosem ölt. Ám Babits szerint Radnóti nem azt akarta mondani, hogy a költő olyan ember, aki egyelőre

Vörös István egy hibás gondolatból – a művészet, mint tömörítés eszméjéből – egy másik téves következtetéshez, a művészet teremtő jellegének tagadásához jut el:

„Most már viszont szükségszerűen el kell jutnunk a fellengzős gondolathoz, hogy amennyiben Isten munkája költői természettel bír, akkor a költői munkában is van valami teremtő jelleg. De vajon így van-e, engedhetünk-e a retorika tanácsának? Lehet, hogy jobban tesszük, ha nem. Hiszen a teremtés alapján véve mégsem tömörítés, hanem kiterjesztés, azaz a magyar szó értelmében vett költés.”

És ezt tovább ragozva, belegabalyodva a verbalitás tekervényeibe írja a következőt:

„A teremtést-ősrobbanást szokásosan úgy képzeljük, hogy a semmiből, mint valami forrásból, anyag bugyog, ömlik elő. De nem sokkal inkább úgy van-e, hogy struktúrák jönnek létre? Az anyag maga is struktúra. Az ősrobbanás pillanatában rendezetlen energia darabolódott, majd strukturálódott előbb kvarkokká, majd elemi részecskékké, végül atomokká. Az atomok fuzionálva bonyolultabb elemekig vezettek el, a több elem lehetővé tette a kémiai reakciókat. Mindez struktúra, szerkezet csupán, parányi energiamorzsák rendeződése a térben. Hogy aztán a fizikai és a bibliai leírás közül melyik a metaforája a másiknak? Ha a hindu teremtéstörténetet is behozzuk a képbe, mely szinte ugyanazt írja le, mint a fizika, már metaforáról is alig beszélhetünk. A teremtés tehát maga sem teremtés, hanem sokkal inkább strukturálás, törekvés a dolgok legjobb elrendezésére, tömörítés a javából.”

„A teremtés tehát maga sem teremtés” önellentmondása elkerülhető, ha értjük az információ fogalmát⁴, fizikai léttel bíró jellegét, és azt a tulajdonságát, hogy folyamatosan keletkezik. **Vörös István** felfedezi az ősrobbanásban a struktúrák megjelenésének jelentőségét, de ennek az információhoz kötődő lényegét már nem látja. Pedig verbálisan is jól megfogalmazható, hogy egy dolog annál több információt tartalmaz, minél több információval írható le. Tehát a struktúrák létrejötte információk létrejöttét, az információ teremtését jelenti. A művek sem tömörítenek, hanem kiemelik a lényeges elemeket, strukturálnak, azaz információt hoznak létre. Teremtének.

nem ölt, még nem, de talán fog. Hanem azt, hogy „mert maga sosem ölt”. Sokkal keményebb így a sor, de a ritmus szépsége oda. Vas István nem ért egyet Radnóti-val, hogy elfogadja Babits javaslatát.” (Vörös István, id. cikk)

⁴ Erről lásd az „Információról, tudásról és hitről Csányi Vilmos egyik előadásának kapcsán” című cikket: <https://www.infinitemath.hu/egyeb/420-informaciorol-tudasrol-es-hitrol-csanyi-vilmos-egyik-eloadasanak-kapcsan>